

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

NOI OBIECTIVE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ

INA MOROIANU ZLĂTESCU*

Abstract:

A future development program will be adopted by world leaders at the Special Summit on Sustainable Development in September 2015 in New York.

The states have agreed on the draft outcome document that will build on the previous successes of the eight Millennium Development Goals adopted in 2000. The goals set out in the draft program for after 2015 go further, by addressing the root causes of poverty and the universal sustainable development needs of all peoples.

In carrying out the program, an important role will be played by national institutions for human rights.

Keywords: Special Summit on Sustainable Development, human rights, the right to sustainable development, the right to a healthy environment, national institutions for human rights.

Résumé

Un futur programme de développement sera adopté par les dirigeants mondiaux lors du sommet spécial sur le développement durable en septembre 2015 à New York.

Les états se sont mis d'accord sur le projet de document final qui prendra appui sur les précédents succès des huit objectifs du millénaire pour le développement adoptés en 2000. Les objectifs établis dans le projet de programme pour l'après 2015 vont plus loin, en s'attaquant aux causes profondes de la pauvreté et au besoin universel de développement durable pour tous les peuples.

Dans la réalisation du programme un rôle important va revenir aux institutions nationales pour les droits de l'homme.

Mots-clés: Sommet spécial sur le développement durable, les droits de l'homme, le droit au développement durable, le droit à un environnement sain, les institutions nationales pour les droits de l'homme.

Anul acesta este marcat pe plan internațional, așa cum arătam și cu altă ocazie¹, de împlinirea a 70 de ani de la semnarea la San Francisco la încheierea lucrărilor Conferinței Națiunilor Unite pentru crearea unei organizații internaționale, la 26 iunie 1945, a Cartei acesteia², în care se regăsesc principalele obiective ale nou createi organizații – și anume: menținerea păcii în lume, a dialogului și cooperării internaționale. În preambulul Cartei se reafirmă credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane³.

1. Unul din drepturile fundamentale ale omului este dreptul la dezvoltare. Acesta împreună cu

dreptul la un mediu sănătos și dreptul la pace face parte din generația a treia de drepturi ale omului⁴.

Dreptul la dezvoltare se află la baza dezvoltării durabile a societății. Reamintim faptul că la solicitarea Adunării generale a ONU, a fost elaborată o Agendă pentru dezvoltare⁵ care reprezintă „o pledoarie pentru viitorul omenirii”⁶. Așa cum se sublinia la un moment dat: „Adevărata dezvoltare durabilă nu este posibilă decât atunci când drepturile politice, economice și sociale ale tuturor sunt în întregime respectate. Aceste drepturi permit crearea echilibrului social care este vital pentru ca o societate să se poată dezvolta într-un climat de pace. Dreptul la dezvoltare este măsura respectării tuturor celorlalte drepturi ale omului.

* Prof. univ. dr., membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat, director al Institutului Român pentru Drepturile Omului, președintă a Asociației pentru Națiunile Unite din România.

¹ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *The United Nations Organization and the institutionalization of human rights*, în *Drepturile Omului*, nr.1/2015, p.7 și urm.

² Carta a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945. Statutul Curții Internaționale de Justiție face parte integrantă din Cartă (A se vedea Carta Națiunilor Unite și Statutul Curții Internaționale de Justiție, Națiunile Unite, New York, ediție îngrijită de Centrul de Informare ONU România).

³ Ibidem, p.1.

⁴ În legătură cu clasificarea teoretică în generații de drepturi (ne referim la primele trei generații), a se vedea **K. Vasak**, inițiatorul acestei clasificări, în *Les dimensions internationales des droits de l'homme*, UNESCO, Paris, 1978, p.7 și urm.

⁵ A se vedea **B. B. Ghali**, *Agenda pentru dezvoltare*, IRDO, ANUROM, București, 1994.

⁶ A se vedea **V.D.Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu**, „Cuvânt înainte” la Boutros Boutros Ghali, *Agenda pentru dezvoltare*, IRDO, ANUROM, București, 1994.

Acesta ar trebui să fie scopul nostru: „o situație în care toți indivizii sunt capabili să optimizeze potențialul lor și să contribuie la evoluția societății în ansamblu”⁷.

În Preambulul Declarației ONU din 1986 asupra dreptului la dezvoltare, se subliniază că dezvoltarea este un proces dinamic, complex, global, politic, economic, social, cultural, ceea ce s-a evidențiat și la Conferința Mondială a Drepturilor Omului de la Viena din 1993, când s-a propus un mandat specific Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului pentru a promova dreptul la dezvoltare⁸. S-a propus ca în activitatea sa să fie susținut de programele, fondurile și instituțiile specializate din sistemul ONU, precum și de instituțiile financiare internaționale, Conferința Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare și alte entități pertinente în cadrul mandatelor pe care acestea le au.

Câțiva ani mai târziu, în anul 2000, Adunarea Generală ONU adoptă printr-o Rezoluție Declarația Mileniului⁹ în care se precizează că șefii de state și de guverne sunt hotărâți să facă din dreptul la dezvoltare o realitate pentru fiecare locuitor al planetei și să acționeze astfel ca întreaga umanitate să stea la adăpost de sărăcie, de nevoi. Au urmat o serie de Conferințe internaționale unde s-au elaborat Programe de acțiune și de punere în aplicare a rezoluțiilor ONU în materie de mediu și de dezvoltare, cum ar fi cea din iunie 2012 de la Rio de Janeiro și anume Conferința Națiunilor Unite consacrată dezvoltării durabile, la care au participat reprezentanți la cel mai înalt nivel ai statelor și guvernelor, reprezentanți ai organismelor internaționale și reprezentanți ai societății civile¹⁰.

⁷ A se vedea **K. Annan**, *Conferința Internațională asupra dezvoltării durabile și echității*, New York, 28-30 iulie, 1997.

⁸ Conferința Mondială a Drepturilor Omului de la Viena, 1993, în „Drepturile Omului”, nr. 2 /1993, p. 8.

⁹ A se vedea United Nations Millennium Declaration, loc. cit. supra., Resolution A/RES/55/L.2, adopted by the General Assembly, 8 sept. 2000, în United Nations Millennium Declaration, Millennium Summit, New York, 6-8 september 2000, published by the United Nations Department of Public Information, DPI/2163, september 2000.

¹⁰ Din care, așa cum este cunoscut, fac parte organizațiile neguvernamentale, instituțiile culturale, organizațiile religioase, sindicatele, organizațiile politice, mișcările ecologice. În acest context un rol aparte revine Asociației pentru Națiunile Unite din România, membră a Federației Mondiale a Asociațiilor pentru Națiunile Unite, care urmărește realizarea obiectivelor ONU promovând demnitatea umană și drepturile fundamentale ale omului.

Rezultatele Conferinței au fost prezentate într-un document privind „Viitorul pe care îl dorim”¹¹, document în care participanții la Conferință și-au reînnoit angajamentele luate pentru a asigura generațiilor prezente și celor viitoare o dezvoltare durabilă și pentru a se promova pe întreaga planetă un viitor durabil, atât pe plan economic, cât și social și, evident, al mediului înconjurător. În document este prezentată viziunea comună a șefilor de state și guverne privind viitorul planetei, sunt reînnoite angajamente politice, reafirmându-se principiile enunțate în Declarația adoptată de ei la 16 iunie 1972, la Stockholm, la încheierea Conferinței ONU asupra mediului, în Declarația adoptată la Conferința ONU de la Rio din 1992 privind mediul și dezvoltarea ș.a. În același document participanții reafirmă, de asemenea, că recunosc că popoarele se află în centrul dezvoltării durabile și se angajează să depună toate eforturile, să-și îndeplinească toate obligațiile asumate pe plan internațional, inclusiv pentru a atinge până în 2015 obiectivele Mileniului¹² ce vizează dezvoltarea. Cei prezenți s-au angajat să respecte principiile dreptului internațional, ale statului de drept, precum și drepturile omului, evident dreptul la dezvoltare durabilă și la un nivel de viață adecvat, egalitatea sexelor și autonomizarea femeilor, să asigure protecția și educația copiilor într-o societate corectă și democratică, și să respecte scopurile și principiile Cartei ONU. Ei recunosc că „democrația, buna guvernare și statul de drept, la nivel național și la nivel internațional, ca și un mediu înconjurător favorabil”¹³ sunt condiții obligatorii pentru toți și nu în ultimul rând pentru țările în curs de dezvoltare.

Pornind de la ideea că în ultimile decenii evoluția statelor a fost diferită în ceea ce privește dezvoltarea durabilă și eliminarea sărăciei, șefii de state și guverne prezintă poziția lor comună și își propun să întărească consolidarea, integrarea,

¹¹ A se vedea *Nations Unies Rio + 20*, Conférences des Nations Unies sur le développement durable AICONF. 216/1, 22 iunie 2012, p. 1-60; A se vedea și **I. Voicu**, *Towards the universality of the right to development*, în „Drepturile Omului” nr.4/2011, p.9-21.

¹² A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Drepturile omului la cumpăna dintre milenii* în „Drepturile Omului” nr. 4/2000, p. 3-4.

¹³ A se vedea *Nations Unies Rio + 20*, Conférences des Nations Unies ..., AICONF. 216/1, loc. cit., p. 2.

aplicarea și coerența prin: evaluarea progreselor realizate și a lacunelor subzistente în aplicarea documentelor finale ale precedentelor reuniuni la nivel înalt privind dezvoltarea durabilă și să înfrunte problemele existente și pe cele noi. Ei recunosc că din 1992 integrarea celor trei dimensiuni ale dezvoltării durabile a evoluat inegal, situație agravată de multiplele crize financiare, economice, alimentare și energetice care au repus în cauză aptitudinea tuturor țărilor, în special a țărilor în curs de dezvoltare, de a realiza dezvoltarea durabilă. În aceste condiții s-a evidențiat necesitatea adoptării unei strategii mondiale privindu-i pe tineri și locurile de muncă, bazată pe eforturile depuse de Organizația Internațională a Muncii și s-a propus atragerea marilor grupuri și a altor factori interesați. S-a pus accent pe larga participare a publicului și accesul la informație – mijloacele moderne de informare și de comunicare facilitând schimbul de informații între guvernanți și guvernați – ca și pe accesul la instanțele judiciare și administrative necesare pentru promovarea dezvoltării durabile. Participanții la Conferință au considerat că realizarea unei economii verzi în contextul dezvoltării durabile și al eliminării sărăciei reprezintă un mijloc prețios de care dispune omenirea pentru asigurarea dezvoltării durabile și poate oferi soluții pentru elaborarea de politici în domeniu fără a mai fi necesare noi reglementări. S-a arătat că economia verde ar trebui să contribuie la o dezvoltare echitabilă, la eliminarea sărăciei și creșterea economiei durabile, la ameliorarea integrării sociale și bunăstării umanității și să contribuie la crearea de locuri de muncă decente pentru toată lumea, păstrând buna funcționare a ecosistemelor existente pe planeta noastră.

În Declarația de la Rio din 1992, este evidențiat pilonul „mediu înconjurător”, reafirmându-se necesitatea consolidării guvernării mediului înconjurător în contextul cadrului instituțional al dezvoltării durabile pentru promovarea unei integrări caracterizate prin echilibrul dintre dimensiunea economică, cea socială și cea a mediului înconjurător, coordonată în cadrul sistemului O.N.U.

În document, se reia ideea din documentele anterioare potrivit căreia dezvoltarea durabilă ar trebui să fie luată în considerare de programele, fondurile și instituțiile specializate ale sistemului ONU și ale altor entități cum ar fi instituțiile

financiare internaționale și Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare, în cadrul mandatelor pe care acestea le au. Totodată, se recunoaște importanța dezvoltării durabile, subliniindu-se că asigurarea și facilitarea aplicării concrete a politicilor de dezvoltare durabilă la nivel național este asigurată de cadrul regional. De asemenea, se arată necesitatea luării unui angajament politic pe termen lung pentru o dezvoltare durabilă care să țină cont de situația și de prioritățile fiecărei țări, toate țările fiind încurajate să ia măsurile necesare și să se angajeze la acțiunile ce se impun pentru dezvoltarea durabilă. Se constată că progresele în domeniul dezvoltării durabile pot fi și mai evidente dacă se pun în comun, de bunăvoie, informarea, cunoștințele și experiența, în scopul eliminării sărăciei, al asigurării securității alimentare și agriculturii durabile, al asigurării apei, asanărilor, energiei, dezvoltării durabile a turismului, al asigurării modurilor de transport viabile, al dezvoltării orașelor și stabilimentelor umane viabile, al asigurării sănătății populației, al promovării muncii productive decente pentru toți și protecției sociale. Acestea trebuie puse în comun și în scopul conservării oceanelor, mărilor, zonelor litorale, ca părți integrante, esențiale ale ecosistemului planetei noastre și care sunt de neînlocuit pentru supraviețuirea acestora. Ele trebuie puse în comun, de asemenea, în scopul susținerii statelor mici, insulare, în curs de dezvoltare, care reprezintă un caz aparte în materie de dezvoltare, al susținerii țărilor mai puțin avansate, țărilor în curs de dezvoltare fără litoral, al susținerii nevoilor Africii în materie de dezvoltare. S-a evidențiat necesitatea acțiunilor regionale coordonate în serviciul dezvoltării durabile, a luării măsurilor pentru reducerea riscurilor de catastrofă, în scopul prevenirii schimbărilor climatice importante, al protejării pădurilor, împiedicării deșertificării, degradării pământului și secetei, al luării măsurilor pentru dezvoltarea durabilă a regiunilor muntoase, în special în țările în curs de dezvoltare. Se impune ca informațiile, cunoștințele și experiența în domeniu să fie puse în comun și în scopul gestionării naționale a produselor chimice etc., al aprecierii diversității biologice și a valorii diversității și a elementelor constitutive pe planul mediului înconjurător, în scopul bunei gestionări a industriilor extractive, al încurajării și promovării elaborării unui cadru de

programe pe perioade de zece ani pentru societățile de producție și de consum.

În document sunt prezentate obiectivele dezvoltării durabile, evidențiindu-se importanța realizării integrale și rapide a obiectivelor privind dezvoltarea din Declarația Mileniului pentru dezvoltare¹⁴. Se apreciază că ele trebuie să fie concrete, concise și ușor de înțeles, în număr limitat, ambițioase, de anvergură mondială și susceptibile de a fi aplicate în toate țările, ținând cont de realități, de resurse și de nivelul de dezvoltare și nu în ultimul rând de practicile și prioritățile naționale¹⁵. De asemenea, se reafirmă că fiecare stat este responsabil de propria sa dezvoltare economică și socială, că o creștere economică susținută, o dezvoltare durabilă, eliminarea sărăciei și foamei pot exista numai în condițiile unei bune guvernări și ale statului de drept la nivel național și internațional¹⁶.

Secretarul General ONU, Ban Ki-moon, atrăgea atenția că punerea în aplicare a documentului final era imperativă pentru atingerea viitorului dorit.

2. În momentul în care întreaga planetă se pregătește pentru aniversare, statele membre ale Organizației Națiunilor Unite lansează, cu prilejul reuniunii șefilor de state și de guverne ce are loc la New York în perioada 25-27 septembrie 2015, „în numele popoarelor pe care le servesc” un nou program mondial de acțiune care prevede noi obiective globale și ținte universale de mare importanță pentru dezvoltarea durabilă a umanității și a planetei, intitulat „A transforma lumea noastră de aici până în 2030” „pentru mai binele lumii în care noi toți trăim”. Așa cum prevede

¹⁴ A se vedea Declarația Mileniului adoptată la 8 septembrie 2000 de ONU, în „Drepturile Omului”, nr. 4/2000.

¹⁵ A se vedea *Nations Unies Rio +20, loc. cit.*, p. 53.

¹⁶ *Ibidem*, p. 54.

¹⁷ Documentul care a fost difuzat de ONU cuprinde Declarația de deschidere, dar privește și obiectivele dezvoltării durabile, precum și mijloacele de aplicare a unui Parteneriat mondial și, nu în ultimul rând, o procedură de a urmări și examina modul de aducere la îndeplinire a programului. Documentul are mai multe anexe care privesc revizuirea a 21 din cele 169 de ținte recomandate statelor membre, reflexia asupra unui mecanism de facilitare a tehnologiei, prezentat ca o bază a continuării ulterioare a discuțiilor pe această temă și o anexă care cuprinde Introducerea propunerii Grupului de lucru al Națiunilor Unite însărcinat să formuleze o prezentare de ansamblu a scopurilor și obiectivelor dezvoltării durabile. Acest grup și-a început activitatea de peste un an și cuprinde reprezentanți ai țărilor care împart

proiectul documentului final al Reuniunii la nivel înalt a ONU pentru adoptarea Programului de dezvoltare pentru perioada de după 2015¹⁷ și pe care ne propunem să îl redăm în linii mari, eradicarea sărăciei rămâne un obiectiv principal și o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă. Statele își propun, ca până în 2030, să pună capăt sărăciei odată pentru totdeauna, să lupte împotriva inegalităților, să asigure o protecție continuă planetei și resurselor sale și să creeze condițiile unei creșteri economice și ale unei prosperități partajate, durabile, globale și susținute.

În proiect există, de altfel, o promisiune încurajatoare pe care o fac șefii de state și guverne și anume că „nimeni nu va fi lăsat pe dinafară”. Ei își exprimă dorința ca toate obiectivele și țintele să fie atinse și promit să adopte un *Program universal de o importanță fără precedent pentru o dezvoltare durabilă*, la a cărei realizare până în anul 2030 se angajează, evident, să lucreze fără odihnă.

Acest Program ce urmează să fie adoptat în septembrie a.c. și să intre în vigoare la 1 ianuarie 2016 are la bază doi ani de consultări publice și de angajamente luate pe tot globul, fiind acceptat, în principiu, de toate statele membre ONU și în aceste condiții aplicabil tuturor.

Desigur, este un moment impresionant pentru că, așa cum se arată și în proiectul documentului pe care îl prezentăm, ne aflăm în fața *primului pact mondial pentru dezvoltare umană și conservarea planetei*, un plan de acțiune pentru „populația planetei și prosperitate” care caută în același timp „să consolideze pacea universală”, obiectiv principal al ONU încă de la crearea Organizației și prevăzut în Carta sa. Este un plan care va fi pus în practică de noi toți „*printr-un parteneriat colaborativ*”. Semnatarii sunt hotărâți „să elibereze umanitatea de tirania sărăciei și a nevoilor și să vindece și să

aceleași idei și reprezintă în mare cele cinci grupe de țări membre ale ONU. Grupul de lucru a difuzat recent un text care propune 17 obiective, ca urmare a separării sărăciei și inegalităților în două rubrici distincte. Acest grup trebuie să elaboreze până în luna iulie a.c. un ansamblu de recomandări privind obiectivele dezvoltării durabile care să fie examinate de Adunarea Generală ONU din această toamnă. A se vedea și <http://www.ictsd.org/bridges-news/passerelles/news/les-pr%C3%A9sidents-de-groupe-des-nations-unies-d%C3%A9voilent-le-projet-z%C3%A0ro>

¹⁸ A se vedea și Declarația de la La Laguna, adoptată la Simpozionul internațional cu privire la patrimoniul umanității și drepturile omului din 5-7 decembrie 2000 în „Drepturile Omului” nr.4/2000, p.40.

securizeze planeta noastră pentru generațiile viitoare¹⁸”. Ei sunt determinați să ia „măsuri curajoase și transformatoare pentru a repune lumea pe calea unei dezvoltări durabile”. Totul se întâmplă la cinsprezece ani de la adoptarea de către ONU a *obiectivelor mileniului pentru dezvoltare* întrucât, cu toate măsurile luate pentru dezvoltare și progresele semnificative din numeroase domenii, s-a constatat că aceste progrese sunt inegale și că unele obiective sunt încă departe de a fi atinse. De aceea, șefii de state și guverne se angajează din nou pentru realizarea deplină a *obiectivelor mileniului privind dezvoltarea* care nu au fost duse la bun sfârșit. În paralel cu prioritățile tradiționale pentru dezvoltare, cum ar fi sănătatea, educația, securitatea alimentară și hrana, sunt stabilite numeroase obiective economice și de mediu și se promite în același timp crearea unor societăți mai pacifiste, mai bine guvernate și bazate pe respect pentru toți locuitorii planetei. Legături profunde și numeroase elemente transversale ale numeroaselor obiective și ținte reflectă această tratare integrată pe care doresc să o facă semnatarii.

3. În proiectul documentului final care urmează a fi adoptat de șefii de state și de guverne în septembrie 2015, în cadrul Adunării Generale ONU, sunt reamintite deciziile principalelor reuniuni la vârf și conferințe ONU care au pus bazele dezvoltării durabile și au contribuit la elaborarea documentului.

Proiectul urmărește atât scopurile și principiile Cartei ONU, principiile dreptului internațional cât și principiile care stau la baza Declarației universale a drepturilor omului și la baza altor documente ONU din domeniul drepturilor omului precum și „*principiul responsabilităților comune, dar diferențiate*”. Toate acestea în momentul în care lumea se confruntă cu existența unei inegalități între state dar și în cadrul aceluiași stat. Se constată în proiect că cea mai mare parte a progreselor dezvoltării din ultimele decenii este umbrită de inegalități de șanse, de șomajul în creștere, mai ales la generația tânără, de conflictele care se acutizează, de violență și extremism, de crizele umanitare și, nu în ultimul rând, de creșterea migrației. Lor li se adaugă diminuarea resurselor naturale, impactul negativ datorat dăgradării mediului, seceta și perspectiva schimbărilor climatice ireversibile. Se atrage atenția, în document, că în aceste condiții se află în joc supraviețuirea a numeroase societăți și a însăși

planetei. Se subliniază, de asemenea, că toate aceste „sfidări” sunt interdependente și cer soluții integrate și că este necesară, în situația actuală, o nouă abordare pentru a le diminua efectele, ceea ce nu se poate realiza decât în condițiile unei creșteri economice susținute pentru toți și a conservării planetei de către noi toți.

În acest scop au fost definite în documentul pe care vi-l prezentăm „o serie de obiective integrate și indivizibile care sunt așezate pe trei coloane esențiale: economică, socială și de mediu”. În afară de acestea, se evidențiază faptul că există și obiectivele universale care trec dincolo de tradiționala împărțire între Nord și Sud și reunesc, cum era de așteptat, întreaga lume, atât țările bogate cât și pe cele sărace, „*într-un pact global pentru o transformare a umanității*”.

4. Așa cum se evidențiază mai înainte, este vorba de un program care cuprinde 17 obiective „pentru generațiile prezente și viitoare” și care privește „toate aspectele de drepturile omului și apără demnitatea tuturor”. Este vorba de un program care să permită fiecăruia dintre locuitorii planetei să se bucure de drepturile și libertățile fundamentale fără discriminare bazată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, cultură, statut migrator, opinie politică sau orice fel de opinie, origine națională sau socială, situație economică, naștere, vârstă și, nu în ultimul rând, dizabilitate.

Evident, așa cum se precizează în document, realizarea obiectivelor propuse nu va fi posibilă atâta timp cât jumătate din omenire este lipsită de drepturi și de șanse egale, atâta timp cât femeile și fetele nu beneficiază în multe părți ale lumii de acces la educație, sau la un loc de muncă egal cu bărbații și băieții și cât mai există orice formă de inegalitate și discriminare legată de sex și violență față de femei, copii, băieți sau fete, încălcări ale drepturilor omului împotriva cărora trebuie dusă o luptă susținută.

Totodată, documentul prevede creșterea speranței de viață, asigurarea sănătății fiecărei persoane de pe glob, reducerea mortalității neonatale, infantile și maternale, punându-se capăt tuturor deceselor evitabile ale femeilor însărcinate și ale copiilor. El prevede intensificarea luptei împotriva paludismului, a HIV/SIDA, tuberculozei și altor boli și epidemii transmisibile precum și intensificarea tratării maladiilor necontagioase. Pentru creșterea calității vieții, un rol esențial revine intensificării luptei împotriva poluării, de o mare

însemnătate fiind și o gestiune urbană durabilă care să minimalizeze impactul pe care îl are dezvoltarea orașelor și poluarea asupra sistemului climatic mondial¹⁹ asupra schimbărilor climatice.

Evident, se pune întrebarea, în condițiile schimbărilor climatice actuale, alarmante, dacă dreptul la o climă corespunzătoare poate fi considerat un drept fundamental al omului din generația a patra, sau acesta reprezintă o componentă esențială a dreptului fundamental la un mediu sănătos, drept din generația a treia de drepturi fundamentale ale omului.

Așa cum se evidențiază în proiectul Programului, obiectivele și țintele asociate lui vor sta la baza celor mai importante decizii ce se vor lua în următorii 15 ani, acționându-se la nivel național, regional și global, ținând seama de realitățile naționale și de capacitățile și nivelurile de dezvoltare, care sunt diferite de la țară la țară, de la regiune la regiune. Fiecare țară se confruntă cu probleme specifice privind dezvoltarea durabilă, fiecare stat având politici și priorități naționale proprii. Prin Programul propus, urmează să se creeze spațiul strategic corespunzător unei creșteri economice, în special pentru statele în curs de dezvoltare, recunoscându-se importanța dimensiunii regionale, pentru că politicile de dezvoltare durabilă pot fi traduse în mod eficace în acțiuni concrete la nivel național prin intermediul cadrului regional.

Se impune să arătăm că un obiectiv esențial îl constituie, ca și în documentele menționate anterior, educația. Relundu-se ideile din Conferința de la Rio din 2012, se vorbește despre o educație de calitate la toate nivelurile, din fragedă copilărie, învățământul preșcolar, primar, secundar, superior, educația continuă a fiecărui individ, fără deosebire de vârstă, sex, rasă, etnie, aflat sau nu în situație de vulnerabilitate, având o dizabilitate sau nu. Fiecare persoană trebuie să aibă acces la o educație care să îi permită acumularea de cunoștințe și competențe necesare pentru a participa deplin la dezvoltarea societății în care trăiește, o societate în care drepturile omului să devină o realitate pentru fiecare individ.

¹⁹ A se vedea și Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice, semnată la Rio de Janeiro la 5 iunie 1992, ratificată de România prin L 24/06.05.1994 și publicată în M. Of. Partea I, nr. 119 din 12.05.1994.

Așa cum se arată în documentul pe care l-am prezentat în linii mari mai sus și care sperăm să fie adoptat de șefii de state și guverne în septembrie 2015, depinde de noi toți să fim prima generație care să reușească să transforme eradicarea sărăciei dintr-un ideal de atins într-o realitate și ultima generație „care are o șansă să salveze planeta”, să reorienteze lumea pe o cale perenă.

Evident, acest Program nu se poate realiza fără un parteneriat mondial, reînnoit și întărit care să funcționeze într-un spirit de deplină solidaritate, care să reunească sistemul ONU, parlamentele, guvernele, sectorul privat, instituțiile publice în general, mediul universitar și academic, organisme filantropice, întreaga societate civilă. Un rol deloc de neglijat va reveni, așa cum vom arăta mai jos, instituțiilor naționale pentru drepturile omului. Activitatea depusă pentru atingerea *obiectivelor Declarației mileniului*²⁰ a constituit o lecție importantă privind modul în care statele, sectorul privat, organizațiile societății civile și instituțiile naționale pentru drepturile omului pot colabora pentru promovarea unor practici în domeniul dezvoltării care să respecte drepturile omului. Deși responsabilitatea cea mai mare pentru implementarea *obiectivelor dezvoltării durabile* revine statelor, pentru a ajunge la rezultatele dorite este nevoie de eforturi susținute din partea tuturor factorilor implicați, fără să ometem societatea civilă. Instituțiilor din mediul academic, care alături de parlamente sunt de regulă reprezentate în consiliile de conducere ale instituțiilor naționale pentru drepturile omului, le revine sarcina de a pune la dispoziția acestora toate capacitățile de care dispun, teoretice și tehnice, în scopul promovării și protecției drepturilor omului. Parlamentele, în colaborarea lor cu instituțiile naționale, urmează să activeze în sensul stabilirii unor priorități naționale care să fie în conformitate cu standardele internaționale privind drepturile omului.

5. Un rol important în implementarea celor 17 obiective și 169 de ținte asociate din Programul prezentat, revine instituțiilor naționale pentru drepturile omului, înființate în concordanță cu *Principiile referitoare la statutul Instituțiilor*

²⁰ A se vedea supra, nota 4.

²¹ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *20 de ani de la adoptarea Principiilor de la Paris*, în „Drepturile Omului”, nr.3/2013, p.94.

Naționale pentru Drepturile Omului, cunoscute sub numele de Principiile de la Paris²¹. Aceste instituții acționează ca punte de legătură între factorii implicați, urmând să asigure planificarea, implementarea și monitorizarea procesului dezvoltării durabile și să urmărească întreaga activitate, astfel încât totul să se desfășoare în mod participativ, transparent și cu asumarea responsabilității, pe baza tuturor datelor din domeniul drepturilor omului. Numai în acest mod instituțiile menționate pot influența procesul național de implementare și asumare a răspunderii în așa fel încât în procesul de conturare și urmărire pe plan național a obiectivelor, țintelor și indicatorilor să fie integrate și drepturile omului.

În acest context, o contribuție deosebită revine Institutului Român pentru Drepturile Omului, Avocatului Poporului și Consiliului Național pentru Eliminarea Discriminării în calitatea lor de instituții naționale, independente, cu responsabilități în domeniul drepturilor omului.

În concordanță cu funcțiile și responsabilitățile conferite *Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului*²², acestea pot acționa pârghiile de care dispun pentru a-și aduce o contribuție distinctă și valoroasă la implementarea proceselor de continuare și revizuire a obiectivelor dezvoltării durabile, prin aceasta înlesnind crearea unor mecanisme de sporire a asumării răspunderii. Ele pot acționa ca un catalizator, veghind ca procesul să fie participativ, bazat pe probe, transparent și responsabil. Mai mult, ele pot promova remedii pentru toate încălcările drepturilor omului și, potrivit atribuțiilor lor privind protecția drepturilor omului, pot aborda principalele cauze obstacole care ar împiedica implementarea Programului pentru dezvoltare durabilă până în 2030. Atribuțiile *Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului* de a întreprinde investigații și anchete, puterea legală de a interveni în cazurile aduse în fața instanțelor sau de a iniția procese strategice precum și mecanisme de administrare a plângerilor individuale, pot avea toate un rol în asigurarea respectării, protecției și realizării drepturilor omului în procesul de implementare a Programului pentru următorii 15 ani.

Există de asemenea obiective specifice la a căror realizare *Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului* pot contribui prin poziția lor

unică. De exemplu, în cazul reducerii inegalităților, prin aceasta asigurându-se înglobarea în Program a principiilor egalității și nediscriminării; sau, în ceea ce privește *promovarea unei societăți pașnice și inclusive, în promovarea accesului la informație și în promovarea ideii de instituții responsabile și inclusive*.

Un rol important va trebui să revină organizațiilor internaționale cu atribuții în domeniul drepturilor omului, acestea devenind din ce în ce mai mult parteneri ale instituțiilor naționale. Astfel, ONU, prin Consiliul Drepturilor Omului, prin organismele înființate în baza tratatelor, prin agențiile, mecanismele și procesele sale, a pus la dispoziția Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului importante căi de acces, facilitând contribuția acestora la promovarea și protecția drepturilor omului. De asemenea, Înalțul Comisariat ONU pentru drepturile omului, prin intermediul Departamentului instituții naționale și mecanisme regionale, activează și ca Secretariat al Comitetului de Coordonare a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului. Așa cum este cunoscut, Înalțul Comisariat a jucat și va juca un rol important în susținerea ideii de înțelegere a implicațiilor din domeniul drepturilor omului pe care le are Programul de dezvoltare pentru perioada 2015-2030 și totodată a contribuit și va contribui cu puncte de vedere critice privind mecanismele de responsabilizare, creând posibilitatea măsurării progreselor înregistrate prin utilizarea de indicatori din domeniul drepturilor omului. Înalțul Comisariat ONU pentru drepturile omului a jucat și va juca astfel în mod inevitabil un rol important în susținerea eforturilor Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului legate de realizarea *obiectivelor dezvoltării durabile*.

Trebuie evidențiat rolul pe care îl au organismele specializate din sistemul ONU denumite în ultimii ani agenții, cum ar fi de exemplu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Acesta, în calitatea sa de partener strategic al Comitetului de Coordonare a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, a adoptat în 2013 un nou Plan strategic ce pune un accent și mai mare pe urmărirea obiectivului principal de a asista țările să eradicaze sărăcia, totodată reducând inegalitățile și excluderea, și în care se referă în mod expres la instituțiile naționale. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a trecut printr-un proces de restructurare, proces care a aliniat mai pregnant

²² Ibidem.

drepturile omului și statul de drept cu întreaga lui activitate. Alte organisme specializate ale ONU, denumite în ultimul timp agenții, cum ar fi, de exemplu Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Emanciparea Femeii, Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, Biroul Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați își vor aduce și ele contribuția în procesul de monitorizare a modului în care sunt îndeplinite obiectivele dezvoltării durabile prevăzute în noul Program, evident în măsura în care acestea au legătură cu mandatele lor specifice.

La nivel regional european, menționăm rolul în protecția și promovarea drepturilor omului, inclusiv a dreptului la dezvoltare, pe care îl are Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, creată în 2007 și devenită partener al Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului din statele membre ale Uniunii Europene și care pune la dispoziția instituțiilor naționale căi de acces la aceasta, fapt evidențiat în iunie 2015 în cadrul evenimentului anual Zilele Dezvoltării Europene.

Pentru a susține responsabilitatea pe care și-o asumă statele, se va crea o structură solidă, transparentă care va urmări și examina la nivel național, regional și mondial, pe baza unor indicatori ce vor stabili modul în care se vor duce la îndeplinire obiectivele Programului. Statele urmează să se angajeze de bunăvoie în procesul de revizuire a Programului, ținându-se cont de diferențele dintre țări, de capacitățile și nivelul lor de dezvoltare, dar

și de respectarea politicilor și priorităților naționale, ceea ce reprezintă, potrivit anteproiectului „cheia reușitei dezvoltării durabile”. Desigur, rezultatele urmează a fi comunicate la nivel regional și universal.

Un rol important revine Forumului politic la nivel înalt asupra dezvoltării durabile care analizează sub auspiciile Consiliului Economic și Social progresele realizate în crearea unui sistem de examinare regională al Programului, Forumul fiind cel mai înalt nivel al unei rețele mondiale de proces de examinare.

De altfel, în sesiunea Forumului politic la nivel înalt asupra dezvoltării durabile care a început la 26 iunie 2015²³ se prezintă Raportul mondial privind dezvoltarea durabilă, raport ce constituie, în viziunea multor specialiști, un instrument care contribuie la îndeplinirea mandatului Forumului politic la nivel înalt asupra dezvoltării durabile de consolidare a interfeței știință-politică. El reunește ideile și contribuțiile oamenilor de știință la lucrările Forumului. Raportul cuprinde atât evaluările existente cu privire la dezvoltarea durabilă cât și trecerea în revistă a progresului mondial, a căilor de urmat, ținând seama de punctele de vedere, de aprecierile oamenilor de știință de pe întreg globul, de faptul că elaborarea și punerea în aplicare a politicilor privind dezvoltarea durabilă precum și contextul economic, social, filosofic, tehnic al dezvoltării durabile trebuie să aibă la bază studii multidisciplinare, inclusiv de drepturile omului, privind diferite aspecte ale politicilor de mediu în cadrul dezvoltării umane²⁴

²³ Sesiunea se desfășoară la sediul ONU din New York, în perioada 26 iunie-8 iulie 2015.

²⁴ Este vorba de studii referitoare la soluționarea conflictelor privind resursele și mediul pe baza teoriilor din domeniul economiei ecologice, schimbările într-un obiectiv de durabilitate a consumului energetic și alimentară, cum să se facă față impactului de mediu și teritorial al schimbărilor climatice. Aceste studii trebuie să ducă la elaborarea unor politici de dezvoltare durabilă în vederea luării unor decizii naționale pentru prevenirea schimbărilor climatice și o justiție socială, studiind relațiile dintre politicile de prevenire sau de atenuare a schimbărilor climatice și efectele pe care acestea din urmă le au asupra obiectivelor politicilor sociale.